

Miljøministeriet
Naturstyrelsen

Natura 2000- plejeplan

for Naturstyrelsens arealer

i Natura 2000-område nr. 104
Lilleskov og Troldsmose

Titel:

Natura 2000-plejeplan for
Naturstyrelsens arealer i Natura 2000-
område nr. 104 Lilleskov og Troldsmose

Udgiver:

Naturstyrelsen
Haraldsgade 53
2100 København Ø
www.nst.dk

År:

2012

Foto:

Naturstyrelsen

Kort:

Naturstyrelsen, på baggrund af kortmaterialer i henhold til tilladelse
G18/1997 (Kort og Matrikelstyrelsen)

ISBN nr.

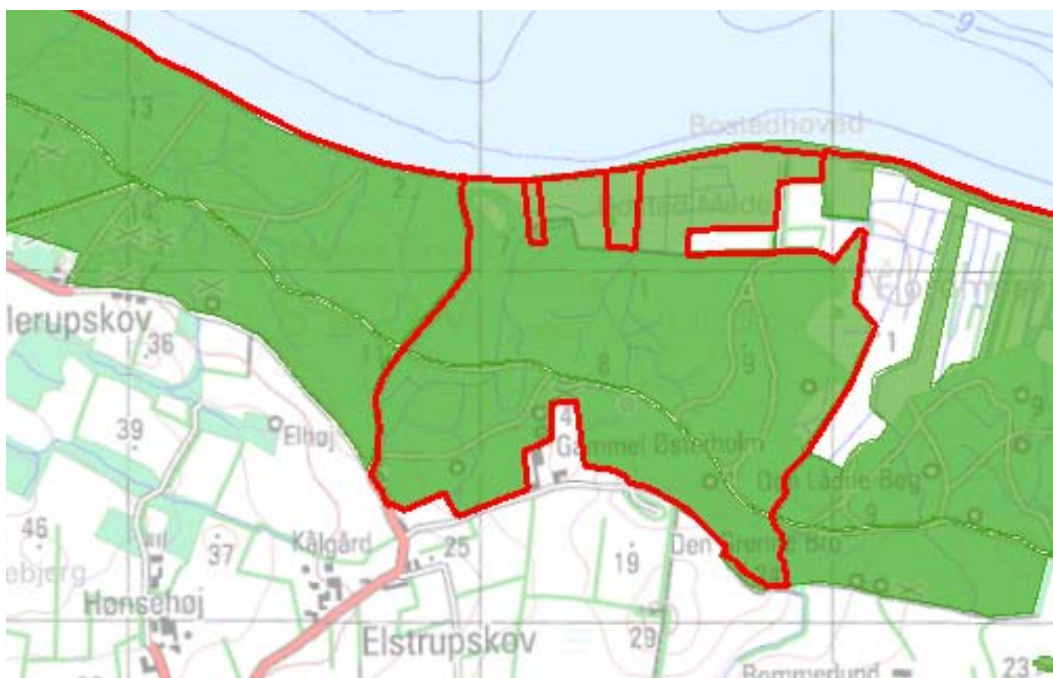
978-87-7279-827-1

Må citeres med kildeangivelse.

Generelt

Naturstyrelsen har udarbejdet Natura 2000-planer for 246 områder i Danmark.

Denne plejeplan følger op på Natura 2000-planen for område N104 *Lilleskov og Troldsmose* og vedrører Naturstyrelsens arealer på 105 ha.

Billede 1 Oversigt over Natura 2000-områdets afgrænsning (rød lukket streg) og styrelsens arealer (stærk grøn farve) i området. Den gennemgående røde streg langs kysten markerer den sydlige afgrænsning af Natura 2000-område 197 Flensborg Fjord, Bredgrund og farvandet omkring Als.

I denne plejeplan er arealer og indsats opdelt på henholdsvis lysåbne naturtyper, skovnaturtyper og arter. Bemærk, at Naturstyrelsens samlede arealforvaltning i området er omfattet af flere planbestemmelser og retningslinjer end dem, der findes i denne plan.

For supplerende læsning henvises til [enhedens driftsplan](#).

Naturstyrelsen skal udarbejde et resumé af plejeplanen, som skal indgå i en kommunal/statslig Natura 2000-handleplan. Dette resumé er indsat som bilag 1.

Der er udarbejdet en såkaldt miljøvurdering ("SMV") af plejeplanen. Den er indsat som bilag 2.

Plejeplanen skal senest være gennemført med udgangen af år 2015, dog 2021 for skovbevoksede, fredskovspligtige arealer.

Områdebeskrivelse

Området ejes af Naturstyrelsen og ligger på nordøstkysten af Als, nord for Guderup. Habitatområdet indeholder en række habitatnaturtyper, både lysåbne og skovdækkede. De ferske vådbundsområder er afsnøret fra Lillebælt af en høj rullestensstrandvold. Engene går over i rørsump og sumpskog, som i områdets sydligste del fortsætter i løvskog på kuperet randmoræne. Elle- og askeskov forekommer i smalle bræmmer langs vandløbene. På de højereliggende områder findes bøg på muld og mor samt ege-blandskog. Vandhullerne i området er levested for stor vandsalamander og i Bosted Made er der fundet skæv vindelsnegl.

For en uddybende beskrivelse af Natura 2000-området, herunder præsentation af udpegningsgrundlaget for området, henvises til [Natura 2000-planen](#). På Naturstyrelsens hjemmeside kan der også findes forklaring af begreber mv.

Tabel A Naturtyper og arter i plejeplanen

Naturtype/art	Nr.	Navn	Areal ejet af NST (ca. ha)
Lysåbne naturtyper	1330	Strandeng	7
			7
Skovnaturtyper	91E0	Elle- og askeskov	12
	9130	Bøg på muld	35
	9160	Ege-blandskog	9
			56
Ialt			63
(Levesteder for) arter	1014	Skæv vindelsnegl	Ikke vurderet
	1166	Stor vandsalamander	Ikke vurderet

Tabel A viser Naturstyrelsens arealer med naturtyper i området. Desuden vises de arter fra udpegningsgrundlaget, der forekommer (eller som potentielt vil kunne indfinde sig med den rette forvaltning) i området.

Udtrykket "Ikke vurderet" vidner om, at der ikke findes nogen arealregistrering for arter.

Mål og plejetiltag

I dette afsnit beskrives Naturstyrelsens mål for lysåbne naturtyper, skovnaturtyper og arter i denne planperiode. Der kan være flere mål for et givent areal med en naturtype, og det samme kan være tilfældet for en art.

Desuden præsenteres de typer af pleje/drift, som styrelsen forventer at anvende. På et givent areal kan der forekomme mere end én slags pleje/drift, ligesom der kan være fastlagt flere tiltag for en art.

Arealtallene i tabellerne udtrykker Naturstyrelsens bud på omfanget af de enkelte plejetiltag.

❖ Lysåbne naturtyper

Der foretages *løbende* pleje ved græsning og rydning af opvækst på strandeng.

Der foretages *enkeltstående* indgreb i form af rydning af opvækst.

7 ha strandeng vil på længere sigt helt eller delvis vokse ind i naturtypen elle- og askeskov.

Tabel B Mål for lysåbne naturtyper

		Periodens mål	Ha (ca.)
1330	Strandeng	Naturtypebevarende pleje	<1
		Udvikling mod 91E0 Elle- og askeskov	7

Tabel C Pleje af hensyn til lysåbne naturtyper

		Plejetiltag	Eksisterende driftsplan mv. eller nyt	Ha (ca.)
1330	Strandeng	Rydning af opvækst	eksisterende	<1
		Græsning	eksisterende	<1
		Pleje m.h.p. ny skovnatur	nyt	7

I tabel C er der en opdeling til to kategorier:

- "Eksisterende driftsplan mv.": Kategorien dækker over de tilfælde, hvor den pågældende drift/pleje allerede forekommer eller hvor det fremgår af eksisterende driftsplaner og lignende, at tiltaget skal gennemføres.
- "Nyt": Kategorien omfatter de tiltag, der først er blevet fastlagt med denne plejeplan.

❖ Skovnaturtyper

Skovnaturtyper sikres primært ved en skovnaturtypebevarende drift og pleje, og ca. 48 ha omfattes af en såkaldt basissikring ([link til definition](#)). Der sker en supplerende sikring af skovnaturtyper ved bevarelse af et antal store træer til henfald på de samme arealer.

I øvrigt er ca. 7 ha skovnatur udlagt til urørt skov og det påregnes at udlægge yderligere 1 ha. I den urørte skov er skovdriften ophørt, og skoven får lov til at passe sig selv.

Tabel D Mål for skovnaturtyper

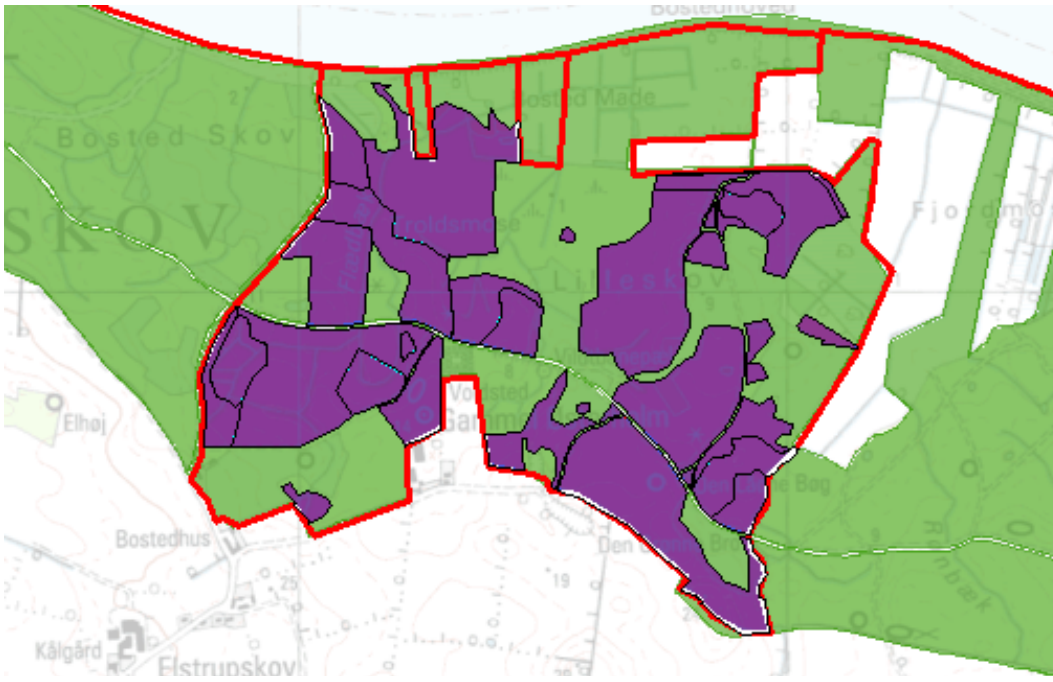
		Periodens mål	Ha (ca.)
91E0	Elle- og askeskov	Naturlig dynamik	5
		Sikring af naturtypen	12
		Skovnaturtypebevarende drift	7
		Forbedring af hydrologi	5
9130	Bøg på muld	Naturlig dynamik	2
		Sikring af naturtypen	35
		Skovnaturtypebevarende drift	33
9160	Ege-blandskov	Naturlig dynamik	1
		Sikring af naturtypen	9
		Skovnaturtypebevarende drift	8

Tabel E Forvaltning af skovnaturtyper

		Plejetiltag	Eksisterende driftsplan mv. eller nyt	Ha (ca.)
91E0	Elle- og askeskov	Urørt skov	eksisterende	5
		Aktiv lukning af dræn og grøfter	nyt	5
		Basissikring af skovnaturtyper	nyt	7
		Bevarelse af 3-5 store træer pr. ha til henfald	eksisterende	7
9130	Bøg på muld	Urørt skov	eksisterende	2
		Basissikring af skovnaturtyper	nyt	33
		Bevarelse af 3-5 store træer pr. ha til henfald	eksisterende	33
9160	Ege-blandskov	Urørt skov	nyt	1
		Basissikring af skovnaturtyper	nyt	8
		Bevarelse af 3-5 store træer pr. ha til henfald	eksisterende	8

I tabel E er der en opdeling til to kategorier:

- "Eksisterende driftsplan mv.": Kategorien dækker over de tilfælde, hvor den pågældende drift/pleje allerede forekommer eller hvor det fremgår af eksisterende driftsplaner og lignende, at tiltaget skal gennemføres.
- "Nyt": Kategorien omfatter de tiltag, der først er blevet fastlagt med denne plejeplan.

Billede 4 Kort som viser arealer med skovnaturtyper , der løbende plejes (lilla farve).

❖ Arter

Som hovedregel vil arterne på udpegningsgrundlaget have gavn af indsatsen for naturtyperne i området. I nogle tilfælde kan der være behov for en særlig artsindsats. Disse tiltag fremgår af tabel G.

Der iværksættes afslåning af tagrør på mindst 100 kvm med henblik på udvidelse af potentielle levesteder for skæv vindelsnegl.

Tabel F Mål for arter

	Periodens mål	Ha (ca.)
1014 Skæv vindelsnegl	Etablering af potentielt levested for arten	<1
	Sikring af artens levested	
1166 Stor vandsalamander	Sikring af artens levested	
	Sikring af artens spredningsmuligheder	

Tabel G Specifik artspleje

	Plejetiltag	Eksisterende driftsplan mv. eller nyt	Antal enheder	Enhed
1014 Skæv vindelsnegl	Slåning - d.v.s. ej fjernelse af afslået	nyt	<1	ha
1166 Stor vandsalamander	Ingen indsats i perioden aht. art alene			

I tabel G er der en opdeling til to kategorier:

- "Eksisterende driftsplan mv.": Kategorien dækker over de tilfælde, hvor den pågældende drift/pleje allerede forekommer eller hvor det fremgår af eksisterende driftsplaner og lignende, at tiltaget skal gennemføres.
- "Nyt": Kategorien omfatter de tiltag, der først er blevet fastlagt med denne plejeplan.

Når der i tabel G står "Ingen indsats i perioden aht. art alene", betyder det, at Naturstyrelsen ikke planlægger yderligere indsats for denne art end den pleje, der er oplyst under naturtyperne.

Den samlede indsats for naturtyper og arter på styrelsens arealer forventes at medvirke med mindst 0,01 ha til den udvidelse af skæv vindelsnegls levested, som Natura 2000-planen fordrer.

❖ Ændring af naturtype

Som tidligere nævnt skal udvalgte arealer med eksisterende naturtype blive til anden naturtype end den, der forekommer i dag. Tabellerne H og I viser, hvad periodens indsats forventes at betyde for den enkelte naturtypes udstrækning på sigt.

Udvidelsesmål	Forøgelse på sigt, ca. ha
Udvikling mod 91E0 Elle- og askeskov	7

Tabel H Planlagte udvidelser af naturtyper

		Reduktion, ca. ha
1330	Strandeng	7

Tabel I Planlagte konverteringer til anden naturtype

Bilag

Bilag 1: Resumé af plejeplan for Naturstyrelsens arealer i Natura 2000-område N104

Området ejes af Naturstyrelsen og ligger på nordøstkysten af Als, nord for Guderup. Habitatområdet indeholder en række habitatnaturtyper, både lysåbne og skovdækkede. De ferske vådbundsområder er afsnøret fra Lillebælt af en høj rullestensstrandvold. Engene går over i rørsump og sumpskog, som i områdets sydligste del fortsætter i løvskog på kuperet randmoræne. Elle- og askeskov forekommer i smalle bræmmer langs vandløbene. På de højereliggende områder findes bøg på muld og mor samt ege-blandskog. Vandhullerne i området er levested for stor vandsalamander og i Bosted Made er der fundet skæv vindelsnegl.

Tabel a Kortlagte naturtyper på Naturstyrelsens arealer i området

Naturtype	Nr.	Navn	Areal ejet af NST (ca. ha)
Lysåbne naturtyper	1330	Strandeng	7
			7
Skovnaturtyper	91E0	Elle- og askeskov	12
	9130	Bøg på muld	35
	9160	Ege-blandskog	9
			56
Ialt			63

Indsats for naturtyperne

I det følgende angives Naturstyrelsens planlagte indsats for *naturtyperne* på udpegningsgrundlaget. Indsatsen er beskrevet i 3 tabeller:

- Lysåbne naturtyper
- Skovnaturtyper
- Planlagte udvidelser af naturtyperne

I tabel b og c skelnes mellem "Eksisterende driftsplan mv." og "Nyt", da der allerede ifølge driftsplaner m.m. for styrelsens arealer skal ske en drift/pleje, der bidrager til at gennemføre plejeplanen.

Tabel b Planlagt indsats for lysåbne naturtyper

Plejetiltag	Eksisterende driftsplan mv. eller nyt	Ha (ca.)
Rydning af opvækst	eksisterende	<1
Græsning	eksisterende	<1
Pleje m.h.p. ny skovnatur	nyt	7

Tabel c Planlagt indsats for skovnaturtyper

Plejetiltag	Eksisterende driftsplan mv. eller nyt	Ha (ca.)
Urørt skov	eksisterende	7
	nyt	1
		8
Forbedring af hydrologi	nyt	5
Skovnaturtypebevarende drift og pleje	nyt	48
Bevarelse af store træer til henfald	eksisterende	48

Udvidelsesmål	Forøgelse på sigt, ca. ha
Udvikling mod 91E0 Elle- og askeskov	7

Tabel d Planlagte udvidelser af naturtyper

Særlig indsats for arter

Plejen af områdets naturtyper vil samtidig tilgodese en række arter på udpegningsgrundlaget. Herudover planlægger Naturstyrelsen en særlig indsats for skæv vindelsnegl, som fremgår af tabel e.

Tabel e Planlagt indsats for arter *udover* indsatsen for naturtyperne

	Plejetiltag	Eksisterende driftsplan mv. eller nyt	Antal enheder	Enhed
1014 Skæv vindelsnegl	Slåning - d.v.s. ej fjernelse af afslået	nyt	<1	ha

I tabel d er der en opdeling til to kategorier:

- "Eksisterende driftsplan mv.": Kategorien dækker over de tilfælde, hvor den pågældende drift/pleje allerede forekommer eller hvor det fremgår af eksisterende driftsplaner og lignende, at tiltaget skal gennemføres.
- "Nyt": Kategorien omfatter de tiltag, der først er blevet fastlagt med denne plejeplan.

Den samlede indsats for naturtyper og arter på styrelsens arealer forventes at medvirke med mindst 0,01 ha til den udvidelse af skæv vindelsnegls levested, som Natura 2000-planen fordrer.

Bilag 2: Miljøvurdering af Natura 2000-plejeplan for N104 Lilleskov og Troldsmose

Den enkelte plejeplan skal i henhold til lovbekendtgørelse nr. 936 af 24. september 2009 om miljøvurdering af planer og programmer have sin egen miljørapport. Rapporten skal indeholde de oplysninger, der følger af bilag 1 i loven.

Der er også udarbejdet en miljøvurdering af Natura 2000-planen, som ligger på Naturstyrelsens hjemmeside: [Miljørapport for Natura 2000-planen](#)

a) Planens indhold og hovedformål samt andre relevante planer

❖ Indhold

Det primære indhold i plejeplanen for Naturstyrelsens areal er en oversigt over planperiodens mål og plejetiltag for naturtyper og arter på Natura 2000-områdets udpegningsgrundlag.

❖ Formål

Plejeplanens formål er at udmønte Natura 2000-planen på Naturstyrelsens andel af Natura 2000-området. Indsatsen i 1. planperiode skal sikre eksisterende naturværdier på udpegningsgrundlaget og indlede en proces, der genopretter eventuel akut truet natur under hensyntagen til eventuelle modstridende naturinteresser.

❖ Relevante planer

Plejeplanen følger op på Natura 2000-planen for området. Udover at være omfattet af plejeplanen, er Naturstyrelsens arealer også underlagt andre interne retningslinjer for arealforvaltningen. I det omfang der måtte være modstrid mellem dem og plejeplanen, vil plejeplanen blive fulgt.

b) Nuværende miljøstatus og nul-alternativet

Områdets nuværende miljøstatus er gennemgået i Natura 2000-planen for det aktuelle område, hvorfor der henvises til denne.

Hvis ikke plejeplanen for 1. planperiode iværksættes, vil skoven alene blive drevet i henhold til bl.a. principperne om naturnær skovdrift, da arealerne er omfattet af Naturstyrelsens strategi om naturnær skovdrift og certificeret efter FSC- og PEFC-standarderne for bæredygtig skovdrift. Det indebærer bl.a. at der arbejdes for at sikre et kontinuerligt skovdække og et stabilt skovklima, foryngelse af skoven baseret på selvsåning og at skoven hverken sprøjtes eller gødes. Desuden er der i medfør af Naturskovsstrategien udlagt arealer til urørt skov. Alle forekomster af skovnaturtyper vil dog ikke nødvendigvis udvikles i retning af eller fastholdes i gunstig bevaringsstatus, hvis ikke plejeplanen iværksættes.

Ligeledes vil de lysåbne arealer blive plejet i henhold til bl.a. Naturstyrelsens naturplejestrategi. Arealerne vil blive drevet uden gødsning, sprøjtning eller omlægning. Alle forekomster af lysåbne naturtyper vil dog ikke nødvendigvis udvikles i retning af eller fastholdes i gunstig bevaringsstatus, hvis ikke plejeplanen iværksættes.

Endelig vil skæv vindelsnegls levesteder ikke blive sikret og de invasive arter rynket rose og japan-pileurt ikke blive bekæmpet.

c) Miljøforhold i områder, der kan blive væsentligt berørt af plejeplanen

- Den planlagte drift og pleje vil ændre udbredelsen af arter i området samt udbredelse og tilstand af forskellige naturtyper.
- Plejeindgrebene (med henblik) på lysåben natur vil påvirke det åbne landskab. De planlagte tiltag i skov vil på sigt medføre en ændret skovstruktur. Begge dele vil påvirke områdets rekreative funktioner.
- De planlagte tiltag indebærer tillige hydrologiske ændringer i området.

d) Eksisterende miljøproblemer

Der er en række trusler mod naturtyper og arter på områdets udpegningsgrundlag, herunder tilgroning, uhensigtsmæssig hydrologi, uhensigtsmæssig drift, arealfragmentering og invasive arter. Truslerne er systematisk beskrevet i Natura 2000-planen for området, hvorfor der henvises til denne.

e) Relevante internationale miljøbeskyttelsesmål

Plejeplanen er en udmøntning af EU's habitat- og fuglebeskyttelsesdirektiver implementeret i dansk lov via miljømålsloven og skovloven. Plejeplanen vil sikre, at areal og tilstand af naturtyper på udpegningsgrundlaget, samt levesteder for arter på udpegningsgrundlaget, ikke går tilbage eller forringes. Samtidig vil der ske en særlig indsats for truede naturtyper og arter.

I henhold til EU's vandrammedirektiv er det overordnede mål at naturlige vandforekomster opnår "god tilstand". Direktivet er implementeret via miljømålsloven og skal realiseres med vandplanerne. Arbejdsdelingen mellem vandplanerne og Natura 2000-planerne (og dermed plejeplanerne) er således, at vandplanlægningen tager sig af vandkvalitet i vandløb, større søer, kystvande og fjorde, mens Natura 2000-planlægningen tager sig af småsøer og hydrologien på naturarealer som f.eks. rigkær og andre engarealer.

Natura 2000-direktiverne er blandt EU's bidrag til gennemførelsen af en række internationale biodiversitetskonventioner som f.eks. Ramsar-konventionen, Bern-konventionen og Bonn-konventionen, samt delmål 11 og 12 blandt de 20 delmål som blev vedtaget ved partsmødet i FN's biodiversitetskonvention i Nagoya i 2010 (Aichi-målene). Delmål 11 og 12 omhandler netop beskyttelse af naturområder og arter.

f) Planens indvirkning på miljøet

Planens indvirkning på	Påvirkes	Ingen væsentlig påvirkning	Redegørelse for indvirkning
Biologisk mangfoldighed	X		Den biologiske mangfoldighed knyttet til skovnaturtyperne bøg på muld, elle- og askeskov samt ege-blandskov sikres og begunstiges af de planlagte plejetiltag, bl.a. ved at der skabes mere variation, kontinuitet og et højere indslag af naturlige processer. Den planlagte bekæmpelse af invasive arter vil påvirke artssammensætningen i området og således modvirke at problemarter bliver dominerende på bekostning af arter

			<p>tilknyttet naturtyperne.</p> <p>Den planlagte drift og pleje fastholder og/eller genopretter naturtyperne på udpegningsgrundlaget med deres karakteristiske arter. Genopretningen af naturtyperne vil typisk ske på bekostning af mere artsfattige og "trivielle" naturtyper.</p>
Befolkningen	X		<p>Mulighederne for rekreative oplevelser i tilknytning til området sikres eller forbedres via et forbedret naturgrundlag.</p>
Menneskers sundhed		X	
Fauna og flora	X		<p>Eventuelle konsekvenser for rødlistede arter, gullistede ansvarsarter eller bilag IV-arter kendt fra Natura 2000-området vurderes at være positive. Udover en række rød- eller gullistede arter drejer det sig om bilag IV-arter indenfor flagermusordenen, foruden stor vandsalamander, som også er på udpegningsgrundlaget. (Kendskabet til de enkelte flagermusarter er mangelfuldt).</p>
Jordbund		X	
Vand	X		<p>Aktiv lukning af grøfter vil føre til mere naturlige hydrologiske forhold for naturtyper på udpegningsgrundlaget.</p>
Luft		X	
Klimatiske faktorer		X	
Materielle goder		X	
Landskab	X		<p>Den planlagte ekstensive drift og naturpleje vil opretholde det lysåbne landskab. Plejeplanen bidrager således positivt til bevarelsen af eksisterende landskabelige værdier. Ekstensiveringingen medfører desuden, at der kommer mere vand i landskabet.</p>
Kulturarv, herunder kirker		X	
Arkitektonisk arv		X	
Arkæologisk arv		X	

g) Foranstaltninger der modsvarer negativ indvirkning på miljøet

Plejeplanen forventes ikke at få negative konsekvenser for miljøet, men vil derimod sikre og forbedre områdets naturgrundlag, med fokus på arter og naturtyper på udpegningsgrundlaget. Der vurderes derfor ikke at være behov for foranstaltninger der modsvarer negativ indvirkning på miljøet.

h) Grundlag for prioriteringer og valg

Natura 2000-planen udgør grundlaget for plejeplanens prioriteringer og valg. I de tilfælde hvor der har været forudset en modstrid mellem hensyn til forskellige arter og/eller naturtyper på områdets udpegningsgrundlag, har Natura 2000-planen allerede foretaget denne prioritering.

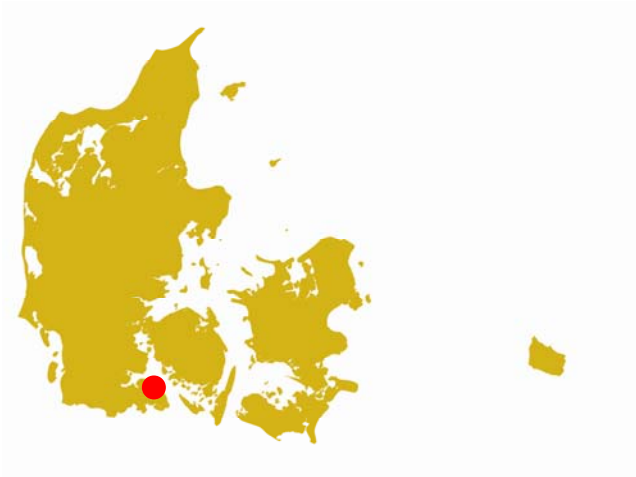
i) Overvågning

Natura 2000-indsatsen bliver løbende overvåget i forhold til udpegningsgrundlag og naturværdier via NOVANA overvågningsprogram. Desuden afreporterer Danmark den nationale indsats vedrørende habitat- og fuglebeskyttelsesdirektiverne til EU-kommissionen hvert 6. år.

j) Ikke-teknisk resume

I medfør af lovbekendtgørelse nr. 936 af 24. september 2009 er der foretaget en miljøvurdering af plejeplanen for Naturstyrelsens arealer i N104 *Lilleskov og Troldsmose*. Plejeplanens formål er at udmønte Natura 2000-planen for de pågældende arealer ved at sikre eller forbedre tilstand og bevaringsprognose for de arter og naturtyper, området er udpeget for at beskytte. Hvis ikke plejeplanen iværksættes, vil naturtyperne blive plejet/drevet med vidtgående naturhensyn i henhold til styrelsens øvrige planer og strategier. Alle forekomster af naturtyper vil dog ikke nødvendigvis udvikles i retning af eller fastholdes i gunstig bevaringsstatus, hvis ikke plejeplanen iværksættes.

Plejeplanen forventes at sikre og forbedre naturtilstanden for skovnaturtyperne på områdets udpegningsgrundlag ved hjælp af en skovnaturtypebevarende drift og pleje, bevarelse af store træer til henfald, etablering af mere naturlige hydrologiske forhold samt udlæg til urørt skov.

Miljøministeriet
Naturstyrelsen

Haraldsgade 53
DK-2100 København Ø
Tlf.: (+45) 72 54 30 00

www.nst.dk